

«Αριστερές» εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις: Το franchise καλά κρατεί

Δημοσιεύτηκε: Δευτέρα, 25 Ιανουάριος, 2016 - 07:34 | Στην Κατηγορία:

[Άρθρα](#) [1]

Σίσσυ Βελισσαρίου
Καθηγήτρια ΕΚΠΑ
Μέλος της ΔΕ της ΠΟΣΔΕΠ

Ο λόγος των ιθύνοντων του «Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία» δημιουργεί στον αναγνώστη μία αίσθηση déjà vu, σαν να έχει ξαναδεί το συγκεκριμένο έργο εδώ και είκοσι χρόνια με άλλους πρωταγωνιστές αλλά με το ίδιο σενάριο. Το σενάριο είναι πώς να μεταρρυθμίσουμε την παιδεία και γιατί, και η εξαγγελθείσα μεταρρύθμιση είναι το νέο επεισόδιο σε ένα σήριαλ που είναι ομολογουμένως αποτυχημένο. Θυμίζω ότι το τελευταίο επεισόδιο ήταν ο νόμος Διαμαντοπούλου, που παρόλο που υπήρξε παραγωγή του ΟΟΣΑ, δεν είχε το κοινό που άξιζε σε μια τέτοια υπερπαραγωγή. Αυτό όμως δεν αποκλείει ο ΟΟΣΑ να «δώσει τα ρέστα του» στο καινούργιο επεισόδιο.

Ας σοβαρευτούμε όμως. Το πρόβλημα των μεταρρυθμίσεων από την «Κυβέρνηση της Αριστεράς» αυτήν τη φορά είναι ακριβώς το ίδιο με τις προηγούμενες. Αναφέρομαι στην εκκινούσα αρχή που έγκειται στην έννοια του χρόνου και των εξελίξεων που αυτός αδήριτα επιφέρει, άρα του «νέου» και της «νέας γνώσης» ως στοιχείων άκριτα ταυτόσημων με «το καλό». Επομένως και των αλλαγών που συνεπάγονται από τις νέες πραγματικότητες και επιβάλλουν την αποδοχή και εναρμόνιση με τις νέες συνθήκες του δυσλειτουργικού και απαρχαιωμένου εκπαιδευτικού μας συστήματος και της ποιότητας γνώσης που αυτό παράγει. Αφού σημειώνει ότι το πανεπιστήμιο του 1268/82 έχει τελειώσει, ο Κ. Γαβρόγλου, Πρόεδρος της Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής, συμπυκνώνει τα παραπάνω: «Κομβικό ... στοιχείο για τους όποιους μελλοντικούς σχεδιασμούς αποτελεί η αποδοχή ότι διεθνώς, αλλά και στη χώρα μας, έχουν διαμορφωθεί νέες συνθήκες και νέες πραγματικότητες. Στα χρόνια αυτά έχουν αλλάξει ριζικά οι διαδικασίες παραγωγής και διάχυσης της γνώσης, η χρηματοδότηση των εκπαιδευτικών και ερευνητικών θεσμών, οι δομές εξουσίας της πανεπιστημιακής κοινότητας, οι συνθήκες εργασίας των μελών της, οι σχέσεις πτυχίου και αγοράς εργασίας, έχουν έρθει στο προσκήνιο νέες τεχνολογίες, έχουν γιγαντωθεί τα ερευνητικά δίκτυα» (1)

Η περιγραφή είναι ακριβής, αυτό όμως που θε περίμενε κανένας είναι δύο πολύ σημαντικά στοιχεία που θα οριοθετούσαν το λόγο της «Αριστεράς» από τον εκσυγχρονιστικό λόγο όπως αυτός ακόμα ηχεί στα αυτιά μας: 1. Τον ορισμό των νέων συνθηκών και πραγματικοτήτων, και 2

Μια κριτική αποτίμηση όλων αυτών των «κοσμογονικών» αλλαγών και των διαρθρωτικών μεταλλάξεων που οι «νέες συνθήκες» επέφεραν στη λειτουργία των ακαδημαϊκών θεσμών, το χαρακτήρα και αποστολή του πανεπιστημίου και την ποιότητα της γνώσης.

Αντιλαμβάνομαι ότι προφανώς σε μία συνέντευξη αυτό είναι αδύνατον να γίνει με πληρότητα αλλά έχει τεράστια πολιτική σημασία να οριστούν οι νέες πραγματικότητες. Η αποσιώπηση αυτού του κεντρικού ζητήματος υπονοεί με σαφήνεια τον παραπάνω ισχυρισμό, δηλ. ό,τι νέο είναι εγγενώς καλό. Όμως ο καπιταλισμός στη πιο επιθετική νεοφιλελεύθερη μορφή του είναι αυτό το «νέο» που δεν κατονομάζεται, αλλά πρέπει, διότι με την αποκατάσταση του υποκειμένου του «αλλάζω» τροποποιείται και η ανάγνωση του σεναρίου. Γιατί όσον αφορά στο ευρωπαϊκό τουλάχιστον πανεπιστήμιο αντιστρέφεται η εικόνα. Εν συντομία, διότι έχουν γραφεί πολλά όλα αυτά τα χρόνια και είναι λυπηρό να επανέρχεται κάποιος σε θέματα που είναι κεκτημένα για την Αριστερά: Στην Ε. Ε. το κράτος έχει μακράν αποσυρθεί από τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων, τα οποία έχουν ιδιωτικοποιηθεί πουλώντας εκπαιδευτικές υπηρεσίες στον ιδιωτικό τομέα αλλά και στους φοιτητές-πελάτες μέσω της εισαγωγής και γενίκευσης των διδασκάντων, στα ιδρύματα έχουν επικρατήσει πλήρως οι ευέλικτες εργασιακές σχέσεις με θύματα τους νέους επιστήμονες που ξεζουμίζονται κυριολεκτικά με γλίσχρες αμοιβές και με άπιαστο όνειρο να βρουν μία αξιοπρεπή θέση, οι διοικήσεις των πανεπιστημίων δεν είναι ακαδημαϊκές αλλά συμβούλια όπου πολύ συχνά συμμετέχουν οι επιχειρήσεις (2). Όσο για την αποσύνδεση του πτυχίου από το επάγγελμα που απελευθερώνει την πρόσβαση στην τριτοβάθμια από τις εισαγωγικές εξετάσεις (ΚΓ, σελ. 29) παραπέμπω στο θεμελιώδες κείμενο της ΕΕ, «Το Λευκό Βιβλίο: Διδασκαλία και μάθηση προς την κοινωνία της Γνώσης» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1995), που επισημαίνει ότι οι Ευρωπαϊκές χώρες σήμερα «δεν έχουν άλλη επιλογή»: η παγκοσμιοποίηση έχει ενισχύσει τις δυνατότητες πρόσβασης στην πληροφορία και στη γνώση. Επιπλέον, η παραδοσιακή απασχόληση (πλήρης και μόνιμη εργασία) είναι πλέον παρωχημένη» (3).

Σε σχέση μάλιστα με το εξαιρετικά κρίσιμο πολιτικό πρόβλημα της απροϋπόθετης αποδοχής ότι ζούμε σε έναν κόσμο «που η γνώση είναι όλο και πιο ελεύθερη, αλλά και πιο δομημένα ελεύθερη [...]» (ΚΓ, σελ. 29) θεωρώ ότι αυτή χρήζει επεξήγησης και επιχειρηματολογίας. Μακράν του να είναι αυτονόητη είναι ανοιχτή στην κριτική στο βαθμό που η κυρίαρχη εκδοχή ταυτίζει την ελεύθερη γνώση με την ελευθερία διάχυσης της γνώσης μέσω της τεχνολογίας, που δεν είναι καθόλου το ίδιο πράγμα. Ποιος είναι ο εναλλακτικός ορισμός της γνώσης στην παγκοσμιοποιημένη πραγματικότητα, και της πρόσβασης σε αυτήν, με την οποίαν καλείται η παιδεία στην Ελλάδα να συμμορφωθεί και να μεταρρυθμιστεί από τα αριστερά αυτήν τη φορά; Ας επανέλθουμε στο Λευκό Βιβλίο, τον «οδικό χάρτη» για τις κεφαλαιώδεις νέο-φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις που υπέσκαψαν πλήρως την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική παράδοση: «η επέλαση της προόδου» σκιαγραφεί μια έννοια της γνώσης συνώνυμη με την πληροφόρηση, που ποσοτικοποιείται σε αναλογία με την πληροφόρηση, δεν έχει σταθερό περιεχόμενο αλλά συχνά ταυτίζεται με την διαδικασία (πρόσβαση) απόκτησης τεχνικών πληροφορήσεων ενώ η προσοχή εστιάζεται στο άτομο και όχι στην κοινωνία, τους φορείς και θεσμούς της (4). Το περίφημο «μαθαίνω πώς να μαθαίνω» είναι εξαιρετικά γενικόλογο ως στόχος των μεταρρυθμίσεων και αν δεν διαχωριστεί με σαφήνεια από τη γνώση ως την απόκτηση δεξιοτήτων, τότε, ναι λοιπόν, εγκαλείται ως «νεοφιλελεύθερης κοπής», παρά την άρνηση του Α. Λιάκου ότι ισχύει κάτι τέτοιο (5). Το ίδιο προφανώς ισχύει για το τι σημαίνει γνώση για την Αριστερά, δηλ. αν και κατά πόσο ταυτίζεται με την καταθλιπτική ομοιομορφία τόσο των εκπαιδευτικών συστημάτων όσο και του «προϊόντος», «τον παγκοσμιοποιημένο και ομογενοποιημένο εκπαιδευτικό χυλό που διεθνώς

προωθείται» (6), από τις αρχές του 1990 όταν η εκπαίδευση έγινε προνομιακός χώρος πώλησης εκπαιδευτικών υπηρεσιών και προϊόντων από τον ΠΟΕ, Ε. Ε., ΟΟΣΑ κλπ.

Όλες οι μέχρι τώρα νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις στη χώρα μας επιχειρούσαν να επιβάλουν τις απανωτές απορρυθμίσεις της εκπαίδευσης στηριζόμενες στη συστηματική απαξίωση και ενορχηστρωμένη δυσφήμισή της από τη μηντιακή διαπλοκή με οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα. Στο προκατασκευασμένο αυτό περιβάλλον η ανάγκη για την εκπαιδευτική απορρύθμιση ήταν προφανώς μία αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Η νομιμοποίησή της μάλιστα από όλους τους κατά καιρούς Υπουργούς Παιδείας προέκυπτε από την υποχρέωση της χώρας μας να συμμορφωθεί με τα κελεύσματα των παραπάνω διεθνών οργανισμών και ειδικά με τις ντιρεκτίβες της Κομισιόν. Τώρα πώς νομιμοποιούνται οι τωρινές μεταρρυθμίσεις; Επειδή ζούμε σε μία «μεταιχμιακή εποχή πολύ μεγάλων αλλαγών, η οποία προκαλεί τεκτονικές μετατοπίσεις που εκδηλώνονται και με μεγάλες κρίσεις [α]ν δεν δούμε την ελληνική στιγμή που ζούμε ως μια στιγμή κρίσης σε έναν ευρύτερο κύκλο μεγάλων αλλαγών, θα έχουμε χάσει τον ορίζοντα και τον προσανατολισμό μας.» (7)

Και πάλι εδώ η ασάφεια του χρόνου μοιραία αποσιωπά ότι η ελληνική στιγμή κρίσης είναι το απεχθές Μνημόνιο εντάσσοντάς την σε ένα γενικόλογό «κύκλο μεγάλων αλλαγών»! Βεβαίως ο καπιταλισμός ονοματίζεται στη συνέντευξη του Α. Λ. στην εφσυν ως η δύναμη εκείνη που «βρίσκει ευκαιρία και προσπαθεί να διεισδύσει σ όλους τους πόρους της κοινωνίας και να μετατρέψει τα πάντα σε εμπόρευμα.» (8)

Εξου και το πρωτοφανές επιχείρημα ότι οι μεταρρυθμίσεις επιβάλλονται ώστε να μας προστατέψουν από τον καπιταλισμό! «Όσο δεν κάνουμε μεταρρυθμίσεις τόσο πιο άγρια και καταστροφικά θα έλθουν οι αλλαγές και θα εμπορευματοποιήσουν το σύνολο της εκπαίδευσης» (εφσυν σελ. 20). Οι συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις «θα διασφαλίσουν τον χαρακτήρα της εκπαίδευσης ως δημόσιου αγαθού, και θα αποτελέσουν την ίσαλο γραμμή, για τις αλλαγές που θα προέλθουν από οποιαδήποτε πολιτική μεταβολή» (Α. Λ. Η εποχή). Το πώς θα διασφαλιστεί ο δημόσιος χαρακτήρας της εκπαίδευσης με Μνημόνιο δεν απαντάται αλλά δυστυχώς αυτό είναι το ζητούμενο κατά την «ελληνική στιγμή κρίσης».

Το «αριστερό» επεισόδιο στο σήριαλ των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων γράφεται και πάλι από τον ΟΟΣΑ: «Θα πρέπει επίσης να έχουμε συνείδηση ότι η κυβέρνηση είναι εξαναγκασμένη να παίρνει υπόψη της δεσμεύσεις που προέρχονται από διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΟΣΑ, και από τις μνημονιακές υποχρεώσεις. Παίρνω υπόψη μου σημαίνει ότι φιλτράρω την πληροφορία και την πρόταση, δεν την απορρίπτω – ούτε την αποδέχομαι άκριτα. Στις εκθέσεις των διεθνών οργανισμών υπάρχουν διαπιστώσεις στις οποίες έχουμε καταλήξει και εμείς, προτάσεις σωστές, αλλά και προτάσεις που δεν συμφωνούν με τις αρχές μας ή εκτός ελληνικής πραγματικότητας» (Α. Λ. Η εποχή). Ωραία αυτά όλα αλλά μόνον στη θεωρία διότι είναι σαφές και στον πλέον αδαή ότι (ας αφήσουμε τον ΟΟΣΑ) (9) οι μνημονικές υποχρεώσεις και μόνον δεν επιτρέπουν την ελευθερία επιλογής και τις όποιες ευρηματικές προτάσεις. Ποιος από τους παραπάνω οργανισμούς θα επιτρέψει την απόρριψη των δεσμεύσεων εκ μέρους της ελληνικής κυβέρνησης ; Η ελληνική στιγμή της κρίσης, δηλ. το Μνημόνιο, δεν επιτρέπει την παραμικρή τέτοιου τύπου φαντασίωση εκτός αν αυτή δεν είναι φαντασίωση αλλά συσκότιση του πραγματικού χαρακτήρα των «αριστερών» μεταρρυθμίσεων. Οι ιθύνοντες του «Εθνικού Διαλόγου» επομένως πρέπει να πουν σε ποια πολιτική ατζέντα τον εντάσσουν. Αλλιώς το αναπόφευκτο συμπέρασμα είναι ότι οι

αναφορές στη διασφάλιση του δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης και όλα τα σχετικά δεν μπορούν να κρύψουν ότι εδώ έχουμε μια παραλλαγή της γνωστής εκσυγχρονιστικής συνταγής από την εποχή της Γιαννάκου με κορωνίδα την υπουργεία Διαμαντοπούλου. Αυτή λοιπόν η συνταγή έχει αντιμετωπίσει σοβαρότατες αντιστάσεις έως τώρα από τον κόσμο της εκπαίδευσης, όχι γιατί η παιδεία στη χώρα μας είναι ένα δύστροπο «Γαλατικό χωριό», αλλά επειδή δεν κατάφερε να πείσει και ούτε μπορεί, πολύ περισσότερο τώρα σε συνθήκες οικονομικής κατάρρευσης με θύμα και την παιδεία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Συνέντευξη του Κ. Γαβρόγλου, εφσυν, 13/1/16, σελ. 20.
2. Βλ. Σίσσυ Βελισσαρίου, «Η Ευρωπαϊκή Αριστερά και το νεοφιλελεύθερο πανεπιστήμιο», ΑΥΓΗ, «Παιδεία και Κοινωνία», 24/2/2014, σελ. 16. Στο συνέδριο «Πανεπιστήμιο, επιστήμη και έρευνα», που οργανώθηκε από το TRANSFORM, Espaces Marx, Fundación de Investigaciones Marxistas, και αποτίμηση του είναι το άρθρο, εντυπωσιάζουν τα παραδείγματα δυο χωρών με μακρά παράδοση υψηλού επιπέδου πανεπιστημιακής εκπαίδευσης: της Γαλλίας όπου τα πανεπιστήμια διοικούνται από ισχυρά Συμβούλια Διοίκησης σε συνθήκες εργασιακής επισφάλειας στην έρευνα, που εξαπλώθηκαν και στους εργαζόμενους στα ερευνητικά κέντρα και της Αυστρίας, όπου «Τα Πανεπιστημιακά Συμβούλια» [Universitätsrat] από το 2002 λειτουργούν ως συμβούλια διοίκησης επιχειρήσεων με υψηλή παρεμβατικότητα του κόσμου των επιχειρήσεων.
3. Σίσσυ Βελισσαρίου, Η Λευκή Βίβλος: Ένα «κλασικό κείμενο», ΑΥΓΗ, Ενθέματα, 13/3/2005, σελ. 26 (δική μου έμφαση).
4. Σίσσυ Βελισσαρίου, «Γνώση και ευρωπαϊκή ταυτότητα: Ιδεολογικές κατευθύνσεις του 'Λευκού Βιβλίου' για την εκπαίδευση και κατάρτιση», Πολίτης, Νοέμβριος 1998, σελ. 13.
5. Συνέντευξη του Αντώνη Λιάκου, εφσυν, 12/1/2016, σελ. 29.
6. Ι. Ν. Μαρκόπουλος, εφσυν, 21/1/16, σελ. 9.
7. Αντώνης Λιάκος, «Η μάχη της αριστείας δίνεται στις μη ευνοημένες περιοχές», <http://www.epohi.gr/portal/koinonia/20607-i-maxi-tis-aristeias-dinetai-s...> Όπως σωστά επισημαίνει ο Κωστής Μηλολιδάκης για τη συνέντευξη του Α.Λ στην εφσυν, και πάλι «η κρίση οφείλεται, ισχυρίζεται, στις "αλλαγές", έτσι ουδέτερα. Γι' αυτόν οι αλλαγές δεν έχουν πρόσημο. Έτσι, η συνειδητή μείωση της χρηματοδότησης των ΑΕΙ στο 20% σε σχέση με το 2009, μείωση πολλαπλάσια της μείωσης του ΑΕΠ ή των προϋπολογισμών του κράτους στο ίδιο διάστημα, είναι μία ουδέτερη 'αλλαγή' στην οποία οφείλουμε να προσαρμοστούμε». <http://www.aristerovima.com/details.php?id=4959>
8. Ο Α. Λ. αποδέχεται την «αποτυχία στη σημερινή Ευρώπη, να διατυπωθούν πειστικά οράματα για το μέλλον. Οράματα που συμπεριλαμβάνουν στο συλλογικό το ατομικό.

Διαπιστώνουμε μια ριζική αλλαγή της αντίληψης για την εκπαίδευση. Από εκπαιδευτικό αγαθό γίνεται υπηρεσία στην τροχιά της προσφοράς και της ζήτησης.» (Η εποχή). Βλ. την ευρηματική πρότασή του, που εκφράζει την αλλαγή νοοτροπίας που απαιτείται, περί δημιουργίας Malls στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, δηλ. την παραχώρησή της σε ιδιώτες «όταν το ΕΚΠΑ δε θα μπορεί να διεξάγει μαθήματα (αυτό ήδη έχει ξεκινήσει), τα κτίριά του θα καταρρέουν ασυντήρητα, τα φώτα θα έχουν όλα καεί (και αυτό έχει ξεκινήσει), τα σκουπίδια θα είναι βουνά (αυτό ήδη συμβαίνει τακτικά), δεν θα έχει νερό, θέρμανση, τηλέφωνα ενώ επιπλέον θα έχει να πληρώνει και τοκοχρεολύσια, αν επιλέξει το δρόμο της δανειοδότησης από τράπεζες».

(Μηλολιδάκης, <http://www.aristerovima.com/details.php?id=4959>)

9. «Τι σημαίνει η διαβόητη ‘εργαλειοθήκη’ του ΟΟΣΑ για τα πανεπιστήμια; Κάλυψη της μη κρατικής χρηματοδότησης των πανεπιστημίων με δίδακτρα από φοιτητές και άλλους ιδιωτικούς πόρους, καταργήσεις τμημάτων με λίγους φοιτητές, καταργήσεις/συγχωνεύσεις Τμημάτων και Πανεπιστημίων (δηλ. ... νέο σχέδιο ΑΘΗΝΑ), μεγαλύτερη σύνδεση των πανεπιστημίων με την αγορά εργασίας, η μισθοδοσία των εργαζόμενων στα πανεπιστήμια να μη καταβάλλεται εξολοκλήρου από το κράτος, αλλά να έχει οριστεί από το κράτος κατώτατος και ανώτατος μισθός, η διοίκηση των πανεπιστημίων να γίνεται από ολιγαρχικά συμβούλια, που θα διορίζουν ακόμη και τον πρύτανη ... μετατροπή των πανεπιστημιακών σπουδών σε κατάρτιση χωρίς επιστημονικό υπόβαθρο, επιβολή αγοραίων κανόνων «ανταγωνιστικότητας» και «ανταποδοτικότητας» στη λειτουργία των Ιδρυμάτων» (Τίνα Ζορμπαλά, <http://www.efsyn.gr/arthro/akomi-enas-proshimatikos-dialogos-gia-tin-pai...>)